

A Kapzsiságnak, a vad földesurnak
Mind nem elég még s ha itt lovagol,
Dölyfösen ad parancsot a Halálnak:
— Ne maradjon egy kalász valahol.

Mi lenne itt! De hála, hála Isten!
A domb felől már indul Valaki.
Megszólítja a Halált s ő kaszáját
Fáradt kezéből szóltan adja ki.

Majd Ő, ki jött, fehéren földre térdel.
Beköltöz minden vérző gyökeret.
Barázdáikba könnyet ejt. A könnytől
Minden gyökérben új élet ered.

Aztán feláll, két karját kitárja.
Olyan most, mint puztán a Kereszt.
Észreveszi a torony. Szive dobban:
— Isten van itt! — És harangozni kezd.

Ősz Iván.

T A N Í T Á S O K

Madarak és fák napja

Ezt a tanítást kint a szabadban is elvégezhetjük, de meg is előzheti a madarak és fák napja kirándulást. A kiránduláson azonban feltétlenül szavaltassuk el újra a tanult verseket és énekeltesünk is, mert kint a szabad természetben még mélyebb hatást vált ki a gyermekben, mint az osztályban.

Előkészítés. Minden ünnepre, melyen eddig megjelentek, a nemzet nagyjai iránti hála, köteles tisztelet hívott minket egybe. Otthon, kedves családi körökben is ünnepeltek édesapátok és édesanyátok név- és születésnapján és vajjon miért? De nem csak szeretitek szüleiteket, hanem aggódtok is értük, ha betegek, a sziveteknek fájna, ha bántja őket valaki és hogy sirna édesanyátok, ha titeket valami rossz ember elrabolna s nem volna a világon olyan kincs, amit szívesen ne adna, hogy titeket visszakaphasson. Gondoltatok már erre, gyermekek? De ha így szeretitek édesanyátokat, épp így szeretik a madárfiókák is az ő édesanyjukat és a madáranya az ő fiókáit. Hány gonosz gyermek van, aki abban leli örömét, hogy a madárfészkeket kirabolja s ar-

ra nem gondol, hogy az eleséggel visszatérő madáranya hogy busul fájdalmában, ha kicsiny fészkeből fiókái hiányzanak. Talán ismeritek Torkos László versét:

A fiu és a pinty

Kis pinty oly busan miért sipogsz,	Kis pinty ne sirj, én vittem el
Mi bántja szívedet?	Két kedves gyermeked,
Jaj, két kicsikét rejt csupán	Nem tudtam, hidd el, hogy veled
A fészkem, négy helyett!	Ily but szerzek neked.
Mig távol voltam étékért,	Itt vannak, vedd el, kis tanyád
Le- s föl röpködve kűnt:	Im újra telve már.
A legszebb kettő s legnagyobb,	Nem szerzek többé bánatot,
Tudj Isten, merre tűnt?!	Légy nyugton kis madár!

A közmondás pedig azt tartja: „Amit nem kívánsz magadnak, ne kívánd, ne tedd másnak!” Ti nem szeretnétek, ha édesanyátokat vagy édesatyátokat elrabolnák, hát ne okozzátok ezt a fájdalmat a madaraknak sem. De nem csak azért ne bántásotok a madarakat, mert bánatot okoztok a szegény kis madárszülőknek, hanem még más okból is.

Ti már sokat tanultatok a madarokról, s tudjátok, hogy milyen hasznosak. Éppen így a növények, a fák is hasznosak és szépek. Mindannyian örültök a ropogós cseresznyének, az almának, körtének. Örültök, ha kirándulhattok és letelepedhettek a fák kellemes, hűs árnyékába.

Mindenkiről megemlékezünk, aki jót tesz velünk, miért ne emlékeznénk meg a madarokról és a fákról, hisz ők is az emberek jótéoi, segítői, ők is jó barátaink.

Célkitűzés. Ma tehát azért ünneplünk, mert a kis madarak és a fák megérdemlik, hogy az esztendő egy napján szeretettel, hálával gondoljunk rájuk, ti pedig megtanuljátok, hogy mennyi jót tesznek a madarak, mily nagy szükségünk van a fákra.

Tárgyalás. Először egy kis mesét mondok. Egy alföldi szép kis faluban rengeteg gyümölcsfa volt. A fák tavasszal gyönyörűen virágoztak. Gallyaik közt és körülöttük a bokrokban, a háztetők eresze alatt vidám madárcák fészkeltek. Ősszel pedig ágaik a legszebb, féregmentes almával, körtével és szilvával voltak megrakva. Egyszer néhány rossz gyermek fölkutatta a madarak fészkeit, kiszedte belőlük a tojásokat, sőt elrontották a fészkeket is. Mit gondoltok, mi történt erre? A madárcák lassanként mind elhagyták a vidéket. Nem hallatszott többé madárdal. A kártékony hernyók melyekkel a madarak táplálkozni szoktak, most nagyon elszaporodtak, megették a fák leveleit és virágait. Ugy állottak a fák kopaszon, mintha tél lett volna. A rossz gyerekek, kik máskor bővében ehették a legjobb gyümölcsöket, most egyetlen egészséges almácskát sem ehettek, ami kevéske termett, az is mind kukacos volt.

Már ebből a kis meséből is mit tanulhatunk? — Gyerekek, ne bántsátok a madarakat! Ne bántsátok a fákat! Minden, amit magatok körül láttok, a jó Isten műve. Senki közületek nem tudna még egy egyszerű bokrot, még egy szál virágot sem teremteni, de még szépen lefesteni sem tudnátok. A jó Isten pedig azt parancsolta: Szeretetlen szívvvel, durva kézzel ne romboljatok az én kertemben, a természetben! Aki teremtményeimet nem szereti, engemet nem szeret, aki fájdalmat okoz az én élő, de panaszkodni, sirni nem tudó teremtményeimnek, a növényeknek és az állatoknak, az ne várjon tőlem áldást, annak én szigorú bírása leszek! Ezt mondja a jó Isten, de vajjon mit beszélnek, — ha nem is hangos szóval, — a kis virágok és a dalos madarak? Sokszor láttam már durva, rossz gyermeket, aki egyik virágot a másik után, egyik faágat a másik után letörte s aztán eldobálta. Mit mondott ez a hervadó, megtépázott szegény növény? Azt mondta: „Miért téptél le, miért tiportál le durván? Hiszen én is élek, én is érzek, én is örülök a napsugárnak s nekem is fáj, ha bántanak, mint tenéked, rossz fiu. Ugyanígy sirnak, panaszkodnak s végre időelőtt elpusztulnak azok a fák is, amelyekbe a rossz, lelketlen tudatlan emberek, késsel bevésik a kirándulásokon a nevüket. Hát ha még elgondoljuk, mennyi hernyó, kukac, pajor rágja a fa belsejét, elszorul a szívrünk, mert eszünkbe jut annak a fának szomorú halála. Pedig nagy szükségünk van a fákra. Meg tudnád-e mondani, mi hasznunk van a fákból, míg élnek? — Hát ha már ledöntötték? Még sok mindenre felhasználják. Gondoljatok a házáépítésnél azokra a hatalmas szálfákra, amelyek az állványokat tartják. Miből van a háztető gerendázata? — a butorok, — a szekerek, — a szerszámok nagy része, a hajónak, a repülőgépek egyes részei? No lássátok, mind-mind fából. Mit tennék télen, a nagy hidegben fa és szén nélkül? Ugye már azt is tudjátok, hogy a szén fából lett. (Esetleg elmondom röviden.) És ezeket a hasznos és szép fákat hányan és hányan bántják, tépik, ahol csak érik. A jó gyermek azonban nem bántja a fát, hanem csodálkozva gyönyörködik a faóriásban s árnyékában megpihenve arra gondol, de sok dió vagy alma lesz ezen a fán ősszel. Jó gyerek ám akkor sem bántja a fát, ha még gyöngé, vékony, amikor még nem terem jó gyümölcsöt, hiszen akkor az a fa éppen olyan gyermek, mint ti. Ha titeket bántani akar egy rossz, nagy fiu, ugye segítségért kiáltoztok, vagy elmenekültök, de az a szegény fa hogy meneküljön? Ha egy szunyog megszúr, mit tesz? A szegény fa nem védekezhet, nem tehet semmit, ha a rossz gyermekek bántják, vagy a hernyók, kukacok össze-vissza rágják gyökereit, belsejét, leveleit, termését. De, hogy a kukacok, hernyók tönkre ne tegyék a fákat, a jó Isten jókedvű, dalos kis katonákat teremtett, hogy védjék a fákat és az emberek életét és megkönnyítsék munkánkat. Kik ezek a kis katonák, ezek a segítőársaink a hernyópusztításban? Igen, a madarak, amelyek dalukkal felvidítanak és munkájukkal oly sok hasznot, oly sok örömet szereznek. Szavald el Fe-

Ieki Sándor „A madárnép“ c. versét. (Gyermeknaptár 1930. 21. old.) (Kiadja: Orsz. Allatv. Egyes. Budapest, IX. Ernő-u. 11—13.) Van kicsi, van nagyobb madárka, de mind-mind hasznos. Bizonyosan ismertek is közülük sokat. Sorolj elő néhány hasznos madarat! Hogy lássátok, milyen nagy kárt okoz az a rossz gyermek, aki csak egyetlen cinkefészket kirabol, vagy gummipuskával lelövöldözi őket, — végezzünk el egy kis számolást. A cinke fiókáinak naponta legalább 100 rovar kell, a fiókákat 30 napig etetik az öregek, az összefogdosott rovarok száma tehát 30×100 . Mennyi az? De a cinke évenként kétszer költ, tehát 2×3000 rovar fogdos össze. Vagyis mennyit? De az öregeknek is kell enni, még pedig ugyanannyi kell kettőjüknek, mint a fiókáknak összesen. Mennyi $6000 + 6000$? Gondoljátok csak el, milyen rengeteg rovar az a 12.000! De mit gondoltok, hány ilyen cinke-család lakik egy-egy erdőben? Rengeteg sok, ha csak 100 ilyen cinke családot számítunk, az már 100×12.000 , vagyis mennyi? 1.200.000, ez nagyon nagy szám! Próbáljatok csak meg 100 hernyót egyenként összefogdosni, hát ha még mindegyikkel külön, — mint a kis madaraknak, — haza kellene sietni. Ugyanilyen nagy számmal pusztítják a káros hernyókat, kukacokat, bogarakat (szemléltetem őket) a fecskék, a rigók, a harkályok, a billegetők, a bankák, baglyok, gólyák, szalonkák, varjak. A madarakon kívül nagyon hasznos még a denevér, a sün, a vakond is. Beszélgessünk most ezekről külön-külön. Ki látott már harkályt? Honnan szedi a harkály a rovarokat? Milyen a csőre? A harkály csőre valóságos ács-balta, nagyon alkalmas a lyuk furásra, a lyukba azután bedugja hosszú, tapadós nyelvét s azzal előkotorássza a kukacokat, álcákat, melyek a fa belsejét pusztítják. Ezt az üreget pedig, amit a harkály vágott, felhasználja a cinke, vagy ha nagyobb az üreg, akkor a banka s fészket épít magának ott és tovább pusztítja a káros rovarokat. A bankának, — mutasd csak meg, melyik az, — hosszú, vékony csőre van, amellyel minden kis repedésbe be tud nyulni. A baglyok — mutasd meg — pedig a káros mezei egerekre vadásznak. A Hortobágyon néha előfordul sáskajárás, de amint megjelentek a sáskák, megjelennek a gólyák is és hatalmas étvágygal pusztítják a sáskákat. A szalonka — melyik is az? — a moha alól is kikotorássza a picinyke férgeket, amelyek a fák gyökereit tennék tönkre. A varju — mutasd — pedig a szántó-vető földművest követi és szorgalmasan felkapkodja a cserebogár pajorját, melyet az ekevasa forgatott ki a földből. A denevér és a sün pedig a kifejlett cserebogarakat pusztítja nagy mennyiségben. Hát most már láthatjátok, mily hasznosak ezek az állatok az emberre nézve.

Alkalmazás. Aki pedig jót tesz velünk, akit szeretünk, azt nemcsak, hogy nem bántjuk, hanem még védjük is. Miért kell a madarakat védeni? Megérdemli-e a genosz, állatkinzó, fiókat fészkekből kirabló gyerek, hogy utolérje a büntetés? Miért? Szavald el Báthory Gábor „Ne bántsd a madarat“ c. versét.

Ne bántsd a madarat!

Rossz gyermek volt Palkó,
Senki nem szerette;
Ha állatot látott,
Mindjárt üzte, verte.
Bár az édesanyja
Pirongatta érte:
A kutyát, a macskát
Rugta, ahol érte.

Réme lett az egész
Falunak, határnak,
Kiszedte a fészket
A dalos madárnak.
Pelyhes fiaikat
A fához verdeste,
És vergődésüket
Mosolyogva leste.

Hanem aztán egyszer
Megadta az árát!
Megpillantotta egy
Szarka túskevárát.
Leszedem egy-kettő,
— Gondolta magába, —
S már mászta is a fát
A vásott, a kába!

Elérte a fészket,
De szét nem szórhatta,
Mert a vékony faág
Letörött alatta.
Lezuhant a fáról,
S mire földet ére:
Örök éjtszaka ült
Mind a két szemére.

Akácfa tövise
Kiszurta a szemét,
És most — koldulással.
Tengeti életét
S akit előzőleg
Vert, ütött, ahol ért:
Bodri huzza most a
Kenyeres szekerét!

Hogy nevezzük azokat a madarakat, melyek melegebb vidékekre költöznek? De nem minden madár költözik el melegebb vidékre, vannak, amelyek itt maradnak télen is, mint például a cínege, a tengelice, ökörszem, pintyőke s ha lehull az első hó és fagyni kezd, szegény kis madarak éheznek és fáznak. Hogyan segít ilyenkor a jó gyermek a madarakon? Ezeken kívül még etetőket és odukat is állítanak fel a kertekben, erdőkben, népligetekben, Városligetben, Margitszigeten. (A helyi viszonyok szerint mást mondunk.) Mit gondoltok, vajjon mit tesznek az oduba? Mit tesznek az etetőbe? Miért? Mondd el Móra László versét „A k i k f á z n a k“ (Gyermek Naptár 1930.) Miért nem fogod a madarak fészket kirabolni, gummi- vagy Flober-puskával lelővöldözni? Miért kell a madarakon kívül a fákat is védeni? Hogyan védenéd a fiatal fát, hogy a szél ki ne döntse? Mit csinálnál a fatörzssel télen, hogy a nyul le ne rágja a kérgét? A kidöntött öreg fák helyére, mért ültetnek újat? De ha semmi hasznunk sem volna a madaraktól és fáktól, akkor sem szabadna őket bántani. Édes szüleitektől kapott ajándéokra vigyáz-

tok, hogy el ne romoljon, össze ne törjön; a kis madarakat és fákat pedig a jó Isten adta az embereknek, azért ezekre vigyázni kell, mert az örök béke csak úgy valósulhat meg itt a földön, ha megtanuljátok, hogy az élet kimélése szebb, mint a gyilkolás; a becsületesség szebb, mint a huncutság; a szeretet szebb, mint a kegyetlenség! Igérjétek meg, hogy a madarakat és a fákat soha sem fogjátok bántani, hanem véditek, kiméletek ezeket! Mondjuk el együtt a fák imáját!

Ember, ki mellettem elhaladsz s kezet emelnél reám, gondold meg, hogy

Én vagyok tüzhelyed melege a fagyos téli napokon;

Én vagyok az árnyék, mely nyáron megvéd a nap perzselő hevétől;

Én vagyok a gerenda, amely háztetődet tartja;

Én vagyok az asztal, amelyet körülültök reggel, délben, este;

Én vagyok az ágy, melyben fáradalmaidat kipihened, hogy másnap felfrissülve újra kedvvel dolgozhass;

Én vagyok a fejszéd nyele, házad ajtaja, gyermekeid bölcsője, agg szüleid koporsója, aki nékik örök nyugalmat ad;

Én vagyok a jóság és a szépség: ágkoronámat száz madárka lakja:

Ember, hallgasd meg imámat — és ne bántsd!

Barabás Ilona

székesfővárosi tanítónő.

A két kis székely gyerek

*Mezillábas két kis székely gyerek
Véresre törve csendbe' pilyereg
Órszobáján oláh kaszárnyának,
Két órája, hogy remegve várnak...*

*Ottan állnak reszkető vigyázba',
Hátuk mögött hegyek katonája,
S gyöngé lábuk ha fáradtan rogyyan,
Vad korbáctól vérük cserdül nyomban.*

*Rémítő bűn, amit elkövettek.
Rongyos faltjuk, majd adunk mi nektek!
— Órdil rájuk az oláh őrmester:
Kutya magyar kölyök nekünk nem kell!*

*Ha nem jó románnak, beste férgék:
Takarodni innen, — e föld nem tiétek!
Remegve reszket két elemista:
A szőke Jancsi s a göndör Pista.*